

KOŽIAK, Rastislav - ŠUCH, Juraj – ZELEŇÁK, Eugen. *Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín*. Bratislava : Chronos 2009, 304 s. ISBN 978-80-89027-28-6.

Hned na úvod lze bez nadsázky konstatovat, že kniha, jež se právě slovenskému a doufejme i českému čtenáři dostává do rukou, nepředstavuje zrovna nejběžnější publikaci. V našich zeměpisných šířkách se totiž nestává každý den, aby se dala dohromady hned trojice editorů mající za cíl vyplnit vakuum na poli teorie historické vědy. O to více je třeba vyzdvihnout, že se Rastislav Kožiak, Juraj Šuch a Eugen Zeleňák rozhodli pro nelehký úkol v podobě výběru, překladu a editace vybraných textů ze třech rozdílných, ale přesto do určité míry příbuzných okruhů filozofie dějin, jež zůstávaly domácím čtenáři buďto neznámy anebo pouze zprostředkovány sekundární literaturou. Všechny tři části knihy jsou zároveň opatřeny úvodními studiemi, jež přibližují genezi a vývoj dané problematiky.

První kapitola je v podání Eugena Zeleňáka věnována tematice historické explanace, která byla v souvislosti s nebyvalým rozvojem neopozitivismu diskutována především od raných čtyřicátých let předchozího století. Zařazené texty Williama Draye, Alana Donagana a Louise O. Minka potom přibližují, jakým způsobem byl od konce padesátých let traktován původní problematický moment vztahující se k otázce, zda pro historiografii platí stejné zákonité principy, jaké pro fungování světa používají exaktní a přírodní vědy, a zda historik může podobné zákonitosti objevit a univerzálně využívat. Následná kapitola potom čtenáře obrací k postmoderním úvahám, které na jedné straně reagovaly na spekulativní teorie (hegelianismus, marxismus) vycházející z obecného principu, jemuž mají být dějiny podřízeny, a na druhé straně velmi citelně vnímaly strohou neopozitivistickou exaktnost kvalifikující historiografii jako lehce falzifikovatelnou a tudíž z vědeckého hlediska nevěrohodnou oblast badatelské činnosti. Juraj Šuch na tomto místě zařadil texty Arthura C. Danta, Haydena Whitea a Franka Ankersmita vztahující se ke způsobu narace, jejímu jazyku, stavbě i konstruování a v neposlední řadě k relevantnosti vyprávěného příběhu. Závěrečná část připravená Rastislavem Kožiakem je následně věnována interdisciplinárnímu fenoménu francouzské školy Annales a vedle legendární studie Fernanda Braudela *Dlouhé trvání* přináší texty annalistického medievalisty Jacquese Le Goffa.

Nechci na tomto místě v roli recenzenta sklouznout k lacinému řešení a vytýkat autorům na základě vlastního odborného vkusu, jaké všechny texty by bylo možno do daných okruhů ještě doplnit, jakými dalšími směry by bylo záhodno knihu rozšířit a podobně. Chtěl bych

ovšem upozornit na jednu důležitou okolnost, která mi jako čtenáři zůstala skryta. Ani z jedné jinak nanejvýš fundované studie jsem se nedozvěděl, co vlastně vedlo autora k výběru předkládaných textů a proč právě tyto stati považuje v daném historiografickém proudu za důležité a transparentní. Hádám, že podobné vysvětlení by čtenáři umožnilo, aby se v rámci nastíněné problematiky lépe zorientoval. V kontrastu se skutečností, že se v česko-slovenském prostředí nejedná o notoricky známé záležitosti,¹ potom působí poněkud planě, jestliže se autoři na vymezeném prostoru úvodních studií pokoušejí o podání vyčerpávajícího přehledu, který jaksi zůstává bez hlubšího ale třeba i osobnějšího vztahu k následujícím textům. Podobná výtky se vlastně týká i objasnění motivace při vymezení samotných okruhů, kterou autorská trojice zůstala v předmluvě dlužna. Zatímco části o explanaci a naraci vytvářejí přirozeně logický celek, třetí part o škole Annales působí vzhledem k předchozím poněkud disparátním dojmem.

Jakkoliv nechci předbítat budoucí diskuse, zdá se, že hodnocení nedávno vyšlé publikace *Kapitoly zo súčasnej filozofie dejín* bude odpovídat základní diferenciaci současné slovenské historiografie dělící badatele dle vztahu k filozofii a teorii dějin na dvě protichůdné skupiny. Na jedné straně bude pro určitou část historické obce název knihy představovat okrajový titul budící nedůvěřivý či shovívavý úsměv, druzí tuto publikaci bezesporu přivítají s otevřenou náručí a budou ji považovat za potvrzení vlastního postoje zakládajícího se na akcentaci teoretického pojetí historické vědy. Zatímco první skupina se patrně s texty ani neseznámí, natož aby její příznivci uznali za hodno celou záležitost jakkoliv reflektovat, přívrženci historické teorie budou naopak knihu hodnotit nanejvýš kladně. S přihlédnutím ke generační povaze výše načrtnutého sporu si na závěr dovolím krátkou poznámku, již je možno považovat za nepravděpodobnou střelbu do vlastních řad.

Jestliže starší badatelé budí u později narozených kolegů² nedůvěru a jistý despekt svojí zapřísáhlou věrností pramennému historickému materiálu a jeho tradiční vědomé či nevědomé pozitivistické interpretaci, nepovažují za příliš adekvátní odpověď, když se příslušníci nastupujících generací automaticky ohánějí pojmovým aparátem a teoretickými koncepty, bez toho aniž by se obojí snažili kriticky zhodnotit a posléze využít ve vlastní historické produkci. V této souvislosti mi nedá, abych neparafrazoval slova Josefa Čapka, která mi po nedávném zhlédnutí retrospektivní výstavy věnované jeho dílu zůstala v paměti: „*Mnohému, co tu vidím, se vzpírám a mnohé odmítám. Zdráhám se být pouze ovlivněn, a proto musím mnohé promyslet a přehodnotit. Nečekejte ode mne, že se vrátím do Prahy jako hrdý Pařížan, nepřivezu s sebou nejnovější směry*“. O tom, že tato kniha více než důstojně vyplňuje bílé

---

¹ V českém překladu jsou sice dostupné některé texty z produkce školy Annales (Fernand BRAUDEL, Dlouhé trvání, in: Antologie francouzských společenských věd: Antropologie, sociologie, historie – Cahiers du CeFREs 8 -, Praha 1995, s. 145-186; Ivana HOLZBACHOVÁ, Škola Annales a současné pojetí dějin. Antologie textů, Brno 1995), k širší čtenářské obci se ovšem bohužel nedostaly.

² Na tomto místě samozřejmě nechci generalizovat a jsem si vědom jistého průniku napříč generacemi.

místo ve slovenské ale i české teoreticko-historické produkci, není sporu. Osobně bych si nicméně přál, aby se její dopad neprojevil pouze v obligátních odkazech úvodů a závěrů absolventských prací. Spíše bych uvítal, kdyby texty obsažené v této publikaci, podnítily naše kritické tázání po podstatě, smyslu a způsobu historikovy práce. Předložené stati by tedy měly spíše znamenat inspiraci autentickému myšlení, nikoliv alibi pro jeho absenci.

Jan Mervart